

BARANGOLÁS A GYERMEKIRODALOMBAN

Mai felgyorsult, rohanó világunkban az „idő rabszolgái” vagyunk – felnőttek és gyerekek egyaránt. A technikai civilizáció, a „gépcsodák” korában, az internet mindenható uralma idején egyre kevesebb idő jut önmagunkra. Ez végképp igaz, ha lelki-szellemi szükségletünkről van szó. A reklámok, a fogyasztói társadalom hirdetői állandóan arra sarkallnak bennünket, hogy mindig mindenből az újat, a még tökéletesebbet keressük igényeink kielégítésére. Igen ám, de közben hol marad a lelki-szellemi táplálék, ami szintén szükséges, vagy legalábbis szükséges lenne az emberi létezéshez? A készen kapott tárgyak, az új termékek szakadatlan forgatagában (mint a mókuserékben) csak pörgünk, pörgünk rendületlenül, s a lényegét talán elmulasztjuk!

Az idők kezdete óta világos, elfogadott tény, hogy az ember spirituális fejlődéséről is beszélnünk kell, nem csak a technikai fejlődés mérföldköveiről. Amióta létezik az írás, s annak nyomtatott formája, a könyv, az olvasás biztosította alapvetően és elsősorban az emberi szellem fejlődését.

Sajnos napjainkban az olvasás szerepe egyre csökken, veszít népszerűségéből. A televízióból készen kapott információk zúdulnak ránk; egy-egy híren már nem is lehet eltöprengeni, hiszen jönnek az újabb képkockák a varázsdobozból, agyunknak szinte másodpercenként váltani kell.

A hetvenes években még szép számban léteztek olvasást népszerűsítő programok; olvasókörök alakultak, olvasótáborokat szerveztek. A televízió is törekedett arra, hogy erkölcsi érzékünket, igényünket a szépre és jóra kielégítse a maga sajátos eszközeivel. Gondoljunk itt arra, hogy számos tévéfilmet készítettek rangos írók műveiből, szombat esténként még a versek is szerephez jutottak („Vers mindenkinek”). A szórakozás fő formája ekkor még az olvasás maradt.

Manapság azonban a könyv elvesztette delejes vonzerejét, hiába ontják a nyomdák a megszámlálhatatlanul sok kötetet. Egyre ritkábban emeljük le a könyveket a könyvespolcra, kölcsönözzük ki őket a könyvtárakból, vagy netán vásároljuk a könyvesboltból... A szépirodalom pedig végképp háttérbe szorult mindennapjainkból. Pedig kellene, szükségünk lenne arra, hogy „csak úgy”, a magunk szórakoztatására és örömére, lelki életünk gazdagítása céljából értékes regényeket, novellákat, verseket olvassunk! Sajnos sok esetben él még ez az igény, csak éppen időszükében kínlódunk, s más, fontosabb elfoglaltságaink adódnak a hétköznapi sűrűjében. Pedig ünnepi perceket varázsolhatnánk egy-egy szép, igaz, magvas gondolatokat rejtő könyv olvasásával! Hogyan is mondta a róka a kishercegnek? „Szertartásokra szükség van” – azaz próbáljuk meg néha „ünneplőbe öltöztetni a szívünket”... „Az ember csak azokat a dolgokat ismeri meg, amelyeket megszelídített” – így mondta a róka pöttöm barátjának. Az ő igazsága örökérvényű: „...az ember csak a szívével lát jól. A lényeges a szemnek láthatatlan.”

A könyvek szeretete már gyermekkorban kell, hogy elkezdődjék. A képes lapozgatók, a mesekönyvek varázslatos világa le tudja nyűgözni a fogékony gyermeklelket. Aztán a gyermek lassan cseperedik, s elérkezik az iskoláskor. Új, különös világ tárul fel számára: a tudás megszerzésének birodalma. Vagy legalábbis így kellene lennie jó esetben! Fontos ismeretek, információk kerülnek a diákok birtokába. Ennek pedig elengedhetetlen feltétele az értő, elemző olvasás. Alapvető céljának kell tekintenie az iskolának az értő olvasás megtanítását, a könyvek szeretetére való

nevelést. Hiszen aki nem tud önmaga számára érhetően olvasni, az kiszorul a magas szintű ismeretek tárházából.

Kisiskolás korban még vonzzák magukhoz a gyermeket a mesék, meseregények, a játékos versek. Ahogy múlnak az évek, növekszik az iskolai követelményrendszer; duzzad, csak duzzad a „tudás folyója”. Vitathatatlan tény, hogy a diákok túlterheltek. Az iskolai tanórák után még különböző szakkörök, ilyen-olyan elfoglaltságok kötik le idejüket. S akkor még készüljenek fel a másnapi tanórákra!

Nem csoda, ha az olvasás emiatt is háttérbe szorul náluk. Ha olvasnak is, elsősorban az ismeretterjesztő műveket keresik, ezekből „profitálni” tudnak tanulmányaikhoz. Sajnos egyre ritkábban vesznek kezükbe szépirodalmi könyveket. Persze nem lehet általánosítani! Mi, a gyerekkönyvtár dolgozói örömmel, belső elégedettséggel nyugtázzuk, ha a gyermekolvasó színvonalas ifjúsági regényt, mesekönyvet, vagy netán gyermekverskötetet kölcsönöz ki. Igaz, hogy az úgynevezett „sikerkönyvek”-é az elsőbbség... Gondoljunk csak a Harry Potter sorozat elképesztő diadalútjára! A kiskamaszok előszeretettel választják a kimondottan tinédzsereknek szóló könnyű történeteket.

Célunk az lenne, hogy ismerjék meg az igazán értékes, maradandó olvasmányélményt adó könyveket. Mi, könyvtárosok azért több esetben is tudjuk befolyásolni a gyerekek olvasási szokásait. Könyvajánló kiadványokat jelentetünk meg, vagy akár ráirányítjuk figyelmüket a személyes foglalkozás során a színvonalas irodalmi művekre.

A gyerekek az iskolában sokféle pályázatra, tanulmányi versenyre beneveznek. Ez nyilván plusz munkát jelent nekik; kutatni, „bogarászni” kell a könyvek között, hogy az egyes feladatokat meg tudják oldani. Üdítő jelenség, hogy nem csak a reáltárgyak területén, hanem irodalmi, nyelvészeti pályázatokon is összemérik erejüket, tudásukat.

Éppen a gyerekek olvasási szokásainak megváltozása, az ismeretterjesztő irodalom olvasásának túlsúlya készítetett bennünket arra, hogy értékes szépirodalmi művek megismerésére ösztönözzük a tanulókat. Megszületett az ötlet, hogy szépirodalmi művekhez kapcsolódó levelezős játékot kellene indítani, ami sok-sok diákot megmozgatna. Az ötletet megvalósítás követte. A „*Barangolás a gyermekirodalomban*” című megyei levelezős játékunk már több mint tíz éve változatlanul népszerű a gyerekek körében. A játékot a Deák Ferenc Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtára és a Dózsa György Általános Iskola közösen szervezi.

A rejtvényfüzetek összeállítói, szerkesztői munkáját az iskola két lelkes, szakavatott tanárnője – Tóthné Hantos Katalin és Sárgáné Heindl Livia – vállalta magára. A feladatok összeállítói arra is gondoltak, hogy a feladatok megoldásakor a könyvtári környezet, a könyvekben való bújázkodás, a könyvtár tájékoztató apparátusának használata is szerepet kapjon. Így észrevehetetlenül gyakorolhatják a gyerekek azokat a könyvtárhasználati ismereteket, amelyeket – remélhetőleg – az iskolában már elsajátítottak.

Ezen az irodalmi levelezős játékon 4-5-6. osztályos tanulók vehetnek részt. Zala megye bármely települése, iskolája nevezhet csapatot a játékba. Ezek a csapatok 4-5 főből állnak. Nagy örömünkre nemcsak a lányok, hanem a fiúk is részt vállalnak az irodalmi „munkából”. A levelezős játék három fordulóból áll. Tanév elején az iskolák megkapják tőlünk a tájékoztatót, hogy melyek azok a művek, amelyek terítékre kerülnek abban a bizonyos tanévben. Emellé csatoljuk a nevezési lapot, amely tartalmazza a nevezési feladatot is (pl. könyvjelző, ex libris, naplóborító, plakát készítése).

Minden egyes tanévben három író szépirodalmi művét jelöljük ki elolvasásra; ezek a művek képezik a levelezős játék tárgyát. A feladatok megoldása során a játékosok sajátos műelemzést végeznek. Emellett – különösen a fogalmazási és a rajzos feladatok – kreatív gondolkodásra is serkentik őket. A feladatok nagyon sokrétűek; az író életrajzától kezdve a földrajzi, történelmi, környezetismereti, magyar nyelvi tudnivalók is bekerülhetnek a rejtvényfüzetbe. Megoldásukhoz általában 4-5 könyvet kell kézbe venni, és elmélyülten kutatni bennük.

Mivel már több mint 10 évre tekint vissza a „Barangolás a gyermekirodalomban”, elmondható, hogy sok-sok íróval és művükkel kerültek közeli, „meghitt kapcsolatba” a játékosok. A magyar és a külföldi szerzők egyenlő arányban képviseltetik magukat, ugyanis egyik tanévben a magyar, másik tanévben pedig a külföldi írók munkái közül választjuk ki azt a bizonyos három könyvet. Csak ízelítőt adhatunk a gazdag „repertoárból”, hiszen valamennyi elolvasott mű felsorolása nagyon terjedelmes lenne. (*Janikovszky Éva: A Hét Bőr; Mándy Iván: Csutak és a szürke ló; Szabó Magda: Születésnap; Fekete István: Bogáncs; Nógrádi Gábor: Segítség, ember!; Bálint Ágnes: A repülő dívány; Békés Pál: A kétkézű varázsló; Sohonyai Edit: Macskaköröm; Erich Kästner: Emil és a detektívek; De Amicis: A szív; Tolkien: A Babó; Gerald Durrell: Állatkert a poggyászsomban; F. H. Burnett: A titkos kert; John Lawson: Eljöhethnél hozzám; R. J. Kipling: A dzsungel könyve; A. M. G. Schmidt: Macskák társasága; Louis Sachar: Stanley, a szerencse fia; Uri Orlev: Sziget a romok között; Alexander Milne: Micimackó*)

Az első forduló megoldását november 30-ig, a második feladatlapot január 30-ig, míg a harmadik megoldást március 30-ig kell hozzánk eljuttatni a csapatoknak. A javítás során „munkamegosztást” alkalmazunk: a zalaegerszegi gyerekek feladatlapjait a Dózsa György Általános Iskola két tanárnője (Livia és Kati néni), a vidéki iskolások megoldásait pedig mi, a Deák Ferenc Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtárának munkatársai javítjuk és pontozzuk. A vetélkedő végére, április közepére aztán „összeáll a kép”: melyik az a tíz csapat, amelyik a legtöbb pontot, a legjobb eredményt érte el. Jellemző, hogy az élmezőnyben nagyon szoros a küzdelem; néha csak egy-két ponton múlik a „dobogós helyezés”.

A játék befejezéseként – általában május elején – záró rendezvényre hívjuk a legeredményesebb tíz csapat tagjait. Ezen alkalommal, amely az eredményhirdetést is magában foglalja, a részvevő csapatok 5-10 perces bemutatkozó jelenetet adnak elő – amely természetesen az olvasott művekhez is kapcsolódhat. Ezek az előadások, „színi játékok” mindig nagy-nagy élményt jelentenek a közönségnek. Itt is kitűnik, hogy milyen találékonyak, kreatívak, szárnyaló fantáziával megáldottak a gyerekek. Sok jelenet színházban is megállná a helyét... Miután lezajlottak a csapatok játékos jelenetei, következik a várva várt eredményhirdetés. Lehet izgulni, hogy ki lesz az arany-, ezüst-, illetve a bronzérmes társaság! A rendezvény végén minden tanuló ajándék könyvet kap, emellé nevükre kiállított oklevelet is átvesznek. „Kati és Livia néni” minden évben meglepetést is tartogat erre az alkalomra. Vidám, ötletes barkácsolásokat varázsolnak elő a tarsolyukból, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak az elolvasott irodalmi művekhez. Jó nézni az örömtől kipirult gyermekarcokat, amikor átveszik jutalmukat; most érezhetik igazán, hogy megérte az egész évi fáradozás, kitartó munkájuk meghozta gyümölcsét. Nekünk, a levelezős játék szervezőinek is felemelő érzés, hogy segítségünkkel, hozzáállásunkkal ilyen teljesítményt tudunk kihozni évről-évre a tanulókból.

Köszönet illeti mindazokat a pedagógusokat és könyvtárosokat, akik szerte a megyében a résztvevő csapatokat segítették. Mivel már hagyománya van, több mint tíz éves múltat tekint vissza ez a játék, minden májusban azzal válunk el a záró rendezvényünkön a csapattagoktól és tanáraiktól: „Jövőre, veled, ugyanitt”!

Fejesné Szabó Piroska

A Barangolás a gyermekirodalomban c. levelezős játék záró rendezvénye